

СЕКЦІЯ 7 ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 314.72

Завадовська Ю.Ю.*здобувач**Львівського національного університету ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького*

ФАКТОРИ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ В ІНІЦІАТИВИ ГРОМАДИ ЯК РЕГУЛЯТОР МІГРАЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ

У статті подано авторський огляд аналізу результатів другого етапу дослідження в 15 місцевих громадах – партнерах проекту «Попередження торгівлі людьми шляхом розвитку соціальної роботи та мобілізації громад, Фаза 2», результати якого ще не публікувалися в наукових виданнях. Проаналізовано рейтинги важливості окремих факторів інтеграції молоді в ініціативи громади як регуляторів стримування чи підштовхування до міграційної поведінки, зокрема до трудової та внутрішньої, маятникової міграції. Проаналізовано очікування громади та молоді щодо міграції та мігрантів, а також плани мігрантів із числа молоді в контексті кар'єри та розвитку людського капіталу.

Ключові слова: міграційний рух, рейтинг, спонукальні фактори, обмежуючі фактори, соціально значима діяльність, мікро-проект.

Завадовская Ю.Ю. ФАКТОРЫ ИНТЕГРАЦИИ МОЛОДЕЖИ В ИНИЦИАТИВЫ ОБЩЕСТВА КАК РЕГУЛЯТОР МИГРАЦИОННОГО ПОВЕДЕНИЯ

В статье дан краткий авторский обзор анализа результатов второго этапа исследования в 15 местных общинах – партнерах проекта «Предупреждение торговли людьми путем развития социальной работы и мобилизации общин, Фаза 2», результаты которого еще не публиковались в научных изданиях. Проанализированы рейтинги важности отдельных факторов интеграции молодежи в местные инициативы общины в качестве регуляторов сдерживания или подталкивания к миграционному поведению, в частности в трудовой и внутренней, маятниковой миграции. Проанализированы ожидания общества и молодежи относительно миграции и мигрантов, а также планы мигрантов из числа молодежи в контексте карьеры и развития человеческого капитала.

Ключевые слова: миграционное движение, рейтинг, побудительные факторы, ограничивающие факторы, социально значимая деятельность, микропроект.

Zavadovska Yu.Yu. FACTORS OF YOUTH INTEGRATION IN COMMUNITY INITIATIVES AS A REGULATOR OF MIGRATION BEHAVIOR

The paper presents a brief overview of the author's analysis of the results of the second phase of the study in 15 local communities - partners of the project "Prevention of Human Trafficking through Social Work and Community Mobilization, Phase 2," the scientific results of which have not yet been published in scientific journals. Ratings have been analyzed of the importance of individual factors of integration of youth in community initiatives as regulators to push or curb youth migration behavior, particularly for labor and internal circular migration. Community expectations have been analyzed towards youth migration and migrants, and plans studied among migrant youth in the context of career and human capital development.

Keywords: migration, rating, pushing factors, limiting factors, socially impacting activity, microproject.

Постановка проблеми. У серпні 2014 р. у рамках міжнародного проекту було проведене дослідження [1] з метою визначити фактори впливу на міграційну поведінку молодих людей у сільських громадах проекту через їх залучення до роботи ініціативних груп у партнерських громадах. Дослідження тривало протягом зими-весни 2015 р. у сільських громадах України та виявило важливу наукову проблему недостатності ступені прояву взаємного зв'язку факторів впливу на міграційну поведінку молодих людей у сільських громадах із розвитком населених пунктів їх походження (особливо щодо відтоку молоді). Хоча подібні проблеми досліджені за кордоном, вони, однак, не цілком розкриті в українських дослідженнях. Гостроти набуває актуальність цієї проблеми через кризову ситуацію та еміграцію молоді із сільських громад України.

У дослідженні припускається, що досягнення мети активізації молоді як інструмента ширшого залучення громади призведе до виправлення міграційної динаміки. При цьому проміжні результати

надали можливість припустити, що на місцях ініціативні групи насправді часом опиралися процесу активізації і ширшого залучення молоді чи були інертними відносно допуску додаткових членів до своїх лав. Гіпотезою дослідження є твердження про те, що так ставалося, оскільки виконавці проекту залишили на розсуд громад право брати чи не брати участь у проектах молодіжних клубів, хоча самі місцеві групи часто говорили про роботу з підростаючим поколінням. Додатковою досліджуваною проблемою є сприйняття молоді як учнів чи дітей, яким нібито можна довірити лише контрольовані, навчальні завдання, але не серйозний проект зі сфери інфраструктури чи економіки села.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями факторів впливу на міграційну поведінку молодих людей у сільських громадах та соціально-економічних територій їх походження займаються дослідницькі центри Міжнародної організації з міграції, Світового банку, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, інші спеціалізовані уста-

нови ООН. Серед авторів нещодавніх досліджень варто згадати іноземних авторів Dilip Ratha, Ervin Dervisevic, William Shaw та Supriyo De. Серед українських дослідників варто відмітити праці Василенко В.С., Гриненко А.М., Гриньової В.М., Семигіної Т.В. та ін. Українські дослідники приділяють увагу макропроцесам міграції молоді в регіонах та на національному рівні, тоді як за сучасних умов актуальності набули дослідження даного фактору на рівні малих міст та сільських поселень.

Мета статті полягає в короткому огляді результатів дослідження з наукової позиції та окресленні ступеню взаємного зв'язку досліджуваних явищ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження, виконане фахівцями проекту, що був профінансований та впроваджений МОМ та українськими партнерськими організаціями, було покликане для визначення характеру зв'язку факторів впливу на міграційну поведінку молодих людей у сільських громадах. Додатково дослідження було спрямоване на виділення факторів підштовхування та стримування у міграційній поведінці молоді в партнерських громадах; виділення факторів, що сприяють позитивній динаміці міграційних процесів серед молоді у місцевих громадах у зв'язку з контекстами ситуації; а також рекомендацій на довгостроковий період.

Дослідження здійснювалося у два етапи. На першому етапі проведено роздавальне анкетування серед мешканців та членів ініціативних груп партнерських громад. В анкетах респонденти – члени місцевих ініціативних груп, у тому числі молодь (до 35 років), опитувалися щодо наступних питань: 1) Скільки вам років? 2) До яких проектів у громаді ви залучені? (треба зафіксувати основні відповіді) 3) Що конкретно ви робите у проекті? (треба зафіксувати основні варіанти відповідей) 4) Чи могли б ви брати ще більшу участь у роботі з розвитку громади у вашому селі? 5) Які потрібні умови, щоб ви брали ще більшу участь у роботі вашої ініціативної групи? 6) Що заважає співпраці в ініціативній групі, в яку входять молоді люди? 7) Як ви бачите майбутній розвиток проекту, до якого ви зараз залучені? (зафіксувати основні варіанти). Після цього здійснювався вимір комплексних факторів залежності, які, відповідно до гіпотези дослідження, визначально впливають на міграційну поведінку населення громади, а саме: 1) визначити ступінь залучення молоді до роботи ініціативних груп та вплив роботи проекту на їх життєвий вибір, у тому числі аналіз факторів стримування та підштовхування до міграції у сільській молоді; 2) визначити фактори сприяння та перешкоди на шляху інтеграції молоді до ініціативних груп, прокоментувати щодо позиціонування молоді у громадській активності та послугах у сільській місцевості; 3) вивчити шляхи побудови ефективних команд в іні-

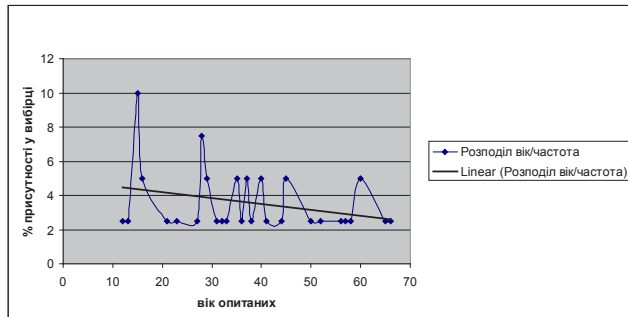

Рис. 1

ціативних групах за участі молоді, а також розподіл функцій у рамках проектів, що залучають молодь, та прокоментувати щодо майбутньої перспективи проектів, реалізованих за участі молоді.

Другим етапом досліджень було проведення обговорень інших споріднених питань дослідження у форматі фокус-груп, що здійснювалося в партнерських громадах із метою з'ясування не цілком зрозумілих питань після проведення анкетування, поглиблення деяких інших питань дослідження. Зокрема, обговорювалися такі питання: 1) Як молодь залучена до роботи ініціативних груп? Як молоді люди бачать розвиток у своїх громадах та які пріоритети у них зараз? Як молоді люди бачать перспективу заробітку в громаді на противагу міграції? Хто або що, на думку молоді, заважає їй лишатися у своєму селі та натомість мігрувати? 2) Наскільки ініціативні групи проекту здатні інтегрувати молодь до свого складу? Чим може бути корисна молодь у складі груп та проектних команд? 3) Які проблеми постають на шляху організації роботи місцевих проектів, де молодь хоче брати активну участь? Шляхи покращення взаємодії досвідчених членів ініціативної групи та молодих учасників.

Окрім членів кореневої частини ініціативних груп, у кожній зустрічі брали участь два-три представники молоді (у тому числі молоді люди, залучені до проектів по молодіжному клубу, а також діти мігрантів, учні старших класів школи). У низці випадків були присутні і молоді сім'ї. Насамперед обговорювалися питання залучення такої молоді, яка стоїть перед життєвим вибором, закінчує навчальний заклад.

Розподіл опитаних за віком близький до нормального розподілу: переважно у складі групи наприкінці проекту – люди середнього віку, а молодь у зрілій фазі розвитку – віком понад 30 років. Разом із цим вік опитаних у цілому розподілився таким чином (рис. 1).

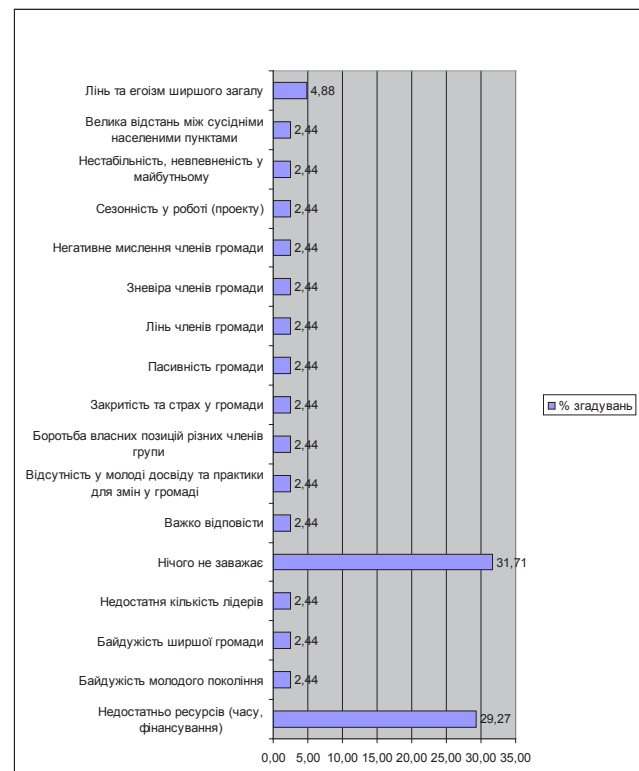

Рис. 2

Таким чином, ми бачимо окремі вікові групи (15–16 років, 28–29, 35–38–40, 45–48, 60–61 рік), представлені у групах значною мірою. Це може вказувати на типові групи прийняття рішень та центри ініціативності у місцевій громаді. Тенденція, представлена трендовим графіком, указує, що в групах переважно все ж була опитана молодь – особи віком до 35 років, але водночас і те, що вплив старших груп є доволі суттєвим.

Переважно перепонами у підвищенні рівня співпраці молоді у межах ініціативної групи є сезонний характер роботи проектів і похідна невпевненість його членів у фінансовому благополуччі, однак називають також і технічні проблеми (маркетинг та доступ до послуг, що може бути зумовлено невірними питаннями розвитку даного проекту). Здається, що на етапі розгортання базових послуг колектив виконавців стикнувся з питаннями маркетингу, які поки що не вирішені. Молодь розглядається в ролі працівників, членів місцевого кооперативу.

Відмітимо, що майже всі опитані (понад 95%) вказали, що вони готові брати ще більшу участь у роботі ініціативної групи. Однак серед факторів, що заважають співпраці ініціативної групи, куди входить молодь, опитані вказали (рис. 2):

Імовірно, фактори перешкод варто шукати у невеликих значеннях, зокрема таких як: «байдужість ширшої громади», «недостатня кількість лідерів», «байдужість молодого покоління», «лінь та пасивність членів громади», «егоїзм громади», «негативне мислення громади» та ін., які в сумі дають понад

25% суджень. Усі вони – мотиваційні як для молоді, так і для громади і є залежними від якості управління ініціативної групи місцевої громади та від характеру завдань, що стоять перед нею. Разом із цим серед умов збільшення своєї участі вказали таке (рис. 3):

Таким чином, спостерігається тенденція пов'язувати рівень участі молоді зі збільшенням фінансування, але також із підвищенням рівня згуртованості громади та належним визнанням внеску ініціативних молодих людей та активістів у спільну справу. Це мотиваційні фактори, що як дзеркало відображають основні перешкоди, викладені у попередньому питанні.

Висновки. Робоча гіпотеза дослідження підтверджена та конкретизована в деталях. Виявлено, що в результаті реалізації проекту ініціативна група може піти у бік просвітництва, або ж зосередити у своїх лавах господарників, які мислять будівельними та ремонтними категоріями. Програми з активізації молоді повинні бути органічним елементом інфраструктурних ініціатив, тобто малі проекти мають розроблятися громадою з тим, що громада належну увагу, крім технічних проектів, приділяє питанням розвитку людського капіталу та потенційно шукає членів групи, особливо серед молоді, на доповнення існуючих.

Найбільша успішність ініціативних груп тісно та прямо корелюється і з ступенем зусиль, витрачених на організаційну роботу щодо згуртування, мобілізації ширшої громади (отримуючи доступ до недорогих чи безкоштовних ресурсів, у т. ч. часу інших людей), а також залученням спонсорів із числа прямо зацікавлених сторін. Саме ці дві риси, а також здатність розширюватися на спеціалізовані проектні команди з лідерами з числа кореневої ініціативної групи дають можливість паралельної успішної реалізації декількох проектів та отримання значного позитивного резонансу у громаді та за її межами, у тому числі в найближчому місті. Тут природним чином залучається молодь через їхню ініціативність та здатність віддавати внесок у вигляді часу та праці через щире зацікавлення процесами розвитку себе в громаді.

Багато талановитих та натхненних молодих людей очікують для підвищення рівня свого залучення у справу громади лише щирої подяки від громади та визнання їхнього суттєвого внеску в її розвиток. Інша суттєва потреба – необхідність реакції інших членів громади на організаційні зусилля молодих активістів, тобто бажання бачити зміну в людях у результаті заклику їх до дії. Молоді активісти також прагнули би бачити свої громади відкритішими.

Багато ініціативних молодих людей можуть брати активну участь у роботі з позитивних перетворень у громаді. Однак для цього вони просять надати їм можливість рівного висловлення та прийняття їх позицій, а також просять допомоги старших членів групи у переданні досвіду та практики щодо проведення в життя таких змін на місцевому рівні. Також зовнішньою перешкодою, з якою належить боротися групі (молодим та старшим її членам спільно), є закритість та страх змін у переважній більшості населення громади.

Дорослі члени групи часто мислять категоріями матеріальних здобутків (інфраструктура), тоді як молоді члени групи опікуються питаннями розвитку молоді, дітей та приділяють більше значення соціальному капіталу, часто недоотриманому ними у громаді. Імовірно, ця система цінностей переважно, хоч і не у всіх випадках, змінюється за вказаними

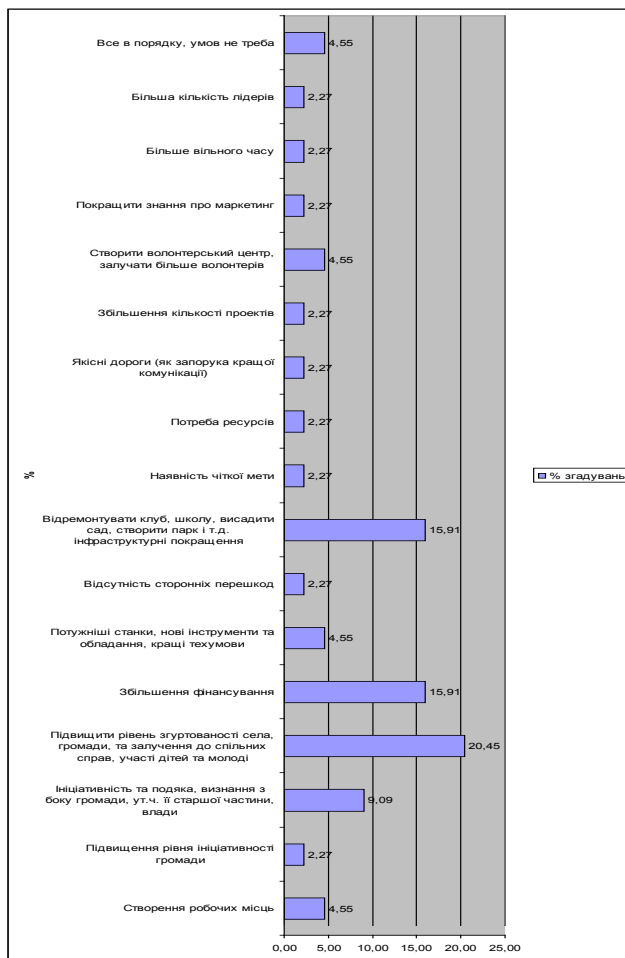

Рис. 3

паттернами (від пріоритету «люди» до пріоритету «інфраструктура») з віком членів груп.

У деяких ініціативних групах молодь дуже вибірково залучається до участі. Особливо коли вважається, що в перспективі проект може стати прибутковим, керувати ним призначають молодих осіб із числа близьких знайомих. Часом прибутковий проект означає постійний приплив коштів, і отже, нових одне-два робочих місця, які беруться для своїх. Таким чином, старша група, маючи ініціативу в соціально-культурних чи освітніх справах села, створює вакансії окремим молодим особам, а участь ширшої молоді має форму навчань, тобто місцевий партнер практикує клієнтську форму роботи. Ситуація ускладнюється тим, що обрані молоді люди не цілком підприємливі та не завжди готові розуміти перспективу більш масового залучення інших молодих людей для розширення бізнесу. Часто майбутнім такої ініціативи може бути мала, кустарна форма діяльності, концентрована винятково на близькому колі знайомих, свого роду сучасне ремісництво. Водночас актуальною проблемою, що зумовлює таке полювання на прибуткові проекти, є обмеженість робочих місць у громаді та нездатність масового створення нових.

Часто залучення молоді у проекти громади є більш активним там, де місцева ментальність сприяє спільному підприємництву кооперативного типу і водночас де ця діяльність є складовою частиною спільного виживання і подальшого добробуту. Зокрема, у гірських районах, де комунікації утруднені, співпраця можлива через покращання зв'язку, та залучення

молоді є все одно необхідним елементом. Так само там підприємливість розвинута через наявну традицію та як передумова виживання у ситуації відносної ізоляваності кожного господарства.

Деякі громади продовжують і досі «виштовхувати» свою молодь шукати кращого життя деінде, але вже посилено усвідомлюють, що подальша міграція до інших регіонів занадто виснажить соціальний капітал громади, де ініціативи не зможуть належно впроваджуватися без «підпитки» молодими ініціативними волонтерами. Це дослідження показує свого роду переламний момент, коли старша частина громади починає прагнути повернути до громади окрему молодь та зацікавити її до того, щоб залишатися у громаді та займатися суспільно корисними функціями із матеріальним зацікавленням.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Звіт про проведення дослідження «Перспектива інтеграції молоді у ініціативи громади як фактор регулювання міграційної поведінки». Робочі матеріали проекту «Попередження торгівлі людьми шляхом розвитку соціальної роботи та мобілізації громад Фаза 2 2012–2015» / Міжнародна організація з міграції, 2015.
2. Migration and Development Brief, Issue 24. The World Bank. Migration and Remittances Team, Development Prospects Group. April 13, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1288990760745/MigrationandDevelopment-Brief24.pdf>.
3. MPI Fact Sheet. October 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.migrationpolicy.org/programs/migrants-migration-and-development>.